Л 239
е 28867

СМРТ ФАШИЗМУ! СЛОБОДА НАРОДУ!

20 октобар

НЕДЕЉНИ ЛИСТ ЈЕДИНСТВЕНОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ФРОНТА БЕОГРАДА

БРОЈ 2 ГОД. I | БЕОГРАД, 16 ДЕЦЕМБАР 1944 | ЦЕНА 20 ДИН.

Рад - наша дужност

Поред хиљада добровољних радника који раде на обнови Београда, да би се омогућило саобраћај и оспособила индустрија, да би се спасла од пропасти неувезена храна која је остала за Немцима по Срему, формирани су оних дана први батаљони Београђана позвани на обавезни рад. Они већ раде на изградњи Савског моста, на поправци и уређењу великих зграда за смештај војске, да би се ослободило што више зграда за установе и грађанство. Почео је рад на вађењу и утовару угља у околини Младеновца, отпочели су радови на савском насипу.

У Београду су разрушене зграде и уређаји, разорена су електрична постројења, оштећен водовод, онеспособљен трамвај, непријатељ је одвукао већи део возног парка. Окупатор није потпуно онеспособио главне водоводне и електричне уређаје само зато што су га у томе спречиле стотине Београђана који су се борили иза његове линије фронта. И у раду на обнови Београда, у оспособљавању производње, дали су нам београдски радници пример како ваља у раду радити. Тамо где је потребно стилна к метална индустрија, водовод и осветљење, оспособљени су први у Београду, не само зато што су наше власти њима посветиле првенствену пажњу, већ и зато што су се радници, док су још трајале борбе у неким деловима града, не чекајући никакве налоге, сакупљали у предузећима и оспособљавали их за рад. У читавом низу предузећа десило се да, ван евиденције власти, они тај посао сврше и дођу са захтевом: „Пустите нам струју, ми хоћемо сутра да почнемо са радом. Предузеће смо оспособили, сировина има!" Они нису питали за надницу ни за радно време. Знали су да војска очекује од њих одећу, да рачуна на њих за производњу и оправку мотора и оружја и латили су се посла.

Али мада главна предузећа и већина радионица ради, још има читав низ крупних радова које хитно треба предузети. Треба раскрчити железничку станицу, оспособити мост на Сави, истоваривати угаљ из Костолца, жито и поврће са шлепова који пристижу. Треба угаљ из околине Младеновца и из Колубаре послати за Београд, — на њега рачуна индустрија за рад, рачунају сви Београђани за грејање болница, радних просторија и станова. Дрво из Срема треба превести у Београд, увести храну коју ће зима затећи на пољима Срема и Баната. Извршити те задатке значи обезбедити храну и огрев Београду, сталан рад индустрије, — пружити озбиљну помоћ фронту. А то се може извршити само тако, ако људи који су у стању да раде, а сада су на послу који је у ратне дане од другостепеног значаја, замене привремено своје редовно занимање радом на задовољењу хитних животних потреба Београда. Зато су позвани на обавезан рад мушкарци способни за рад од 29 до 40 године који нису моментано у пословима од прворазредне важности. Извршити превођење тога броја Београђана на важне дневне задатке, значи обезбедити сталан рад индустрије и снабдевање становништва. То диктирају потребе рата, то с правом захтевају сви они који су већ упослени на радовима од општег значаја, они који од 20 октобра раскрчују град, обезбеђују му воду и струју и фабрикују текстил за војску.

Могло би у први мах изгледати да има сличности између позива на рад који данас народно-ослободилачки одбори упућују грађанима Београда и присилног рада на који су их слали окупатори и његови саучесници. Али ту постоји коренита разлика. Онда је наш народ морао да ради за другога, сада ради за себе. Онда, уколико је више радио, утолико је бивао сиромашнији, јер је све што је створио одлазило непријатељу. Данас се ради на обнови земље, а стотине хиљада наших војника воде рат.

Већ су многе стотине, а убрзо ће неколико хиљада Београђана, бити позвано на рад, — не на „кулук" нити какав „арбајтсдинст", већ ради изградње домовине, ради организовања производње од које зависи снага наше земље, од које зависи физички опстанак нашега народа, како оних на фронту, тако и оних у позадини. Познато је да дају своје силе тамо где је то у овом тренутку најпотребније, позвани су на рад онако као што су млади људи претходних дванаест годишта позвани да узму оружје и да гоне непријатеље из наше земље. Зато можемо с правом рећи да су и они позвани под заставу, да су и они непосредни учесници у ослободилачкој борби, јер свесним пожртвованим радом учествују у решењу задатака које пред нас поставља ослободилачки рад.

Марко Никезић.

Отац Србије опрашта се од своје деце

БЕОГРАД ЋЕ ПОМОЋИ ОНИМА КОЈИ СУ ВИШЕ СТРАДАЛИ

ПРИЛОГ ЈЕДИНСТВУ

Навршиће се, за који дан, два месеца откако смо ослобођени од фашистичког окупатора.

Први наш задатак је да народу оних наших покрајина које су највише и најтеже погођене притекнемо у помоћ, и то обилно, својски, од срца срцу. У томе смислу упућен је оних дана, позив свима Србима да помогну своју браћу.

Наша браћа заслужила су помоћ Србије, која је и сама тешко настрадала и опљачкана, али у којој је ипак нешто остало. Јер, док су се по црногорским кршевима и босанским врletима водили љути бојеви, и док су казнене експедиције брисале све што је живо и што има ма какве везе са животом, — 1942 и 1943 — у Србији су поља била узорана, било је жетве. Неумољиви непријатељ је убирао ту жетву, хранио своју војску белим хлебовима и односио је у Немачку. Срби су јели пројо. И каткад чак ни ње није било. Надносила се над главе Срба коса глади, језива коса глади, која је претила помором. Не само људи и жене, деца су се лишавала, често, и онога што је најнужније за одржавање живота. Али, док су Срби тако распињани, док су таворили у сталном страху од хитлеровске обести и глади, с ону страну Таре и Дрине глад је, већ пуне две године, најсвирепија стварност: она неумољиво сатире наш живаљ, родољубивих, слободољубивих, који је све учинио и све дао за своју, за нашу борбу и слободу, у колико га већ крвави туђини нису сатрли.

Зато је сада упућен апел Србима, ослобођеним тешкога јарма, да притекну у помоћ својој браћи.

Има сада реч Београд, онај слободољубиви и напредни Београд, који је онако убедљиво и снажно знао да манифестује 27 марта и који је са неописивим одушевљењем дочекао своје ослободиоце, кршне Црногорце, поносите и борбене Босанце снажне Личане и Бановце, Хрвате Далматинце и Словенце, као што је дочекао и Србијанце, неће и не сме да се огluши о овај апел. Шездесет хиљада жртава дао је Београд на мучилиштима и стрелиштима фашистичким. Његове су куће порушене, његова су предузећа попаљена, његови су магацини опљачкани. Свирепо је настрадао главни град југословенских народа који нису хтели да сагну главу пред кнутом окупаторских звери. И данас он још осећа последице обести хитлеровских завојевача, и осећаће их кожна још колико дуго. Много је у њему деце без родитеља, много немоћних без хранилаца, многа је његова трпеза оскудна. Баш зато Београд уме и хоће да цени патње и страдања осталих југословенских градова и села, уме и хоће да цени патње оних покрајина које су биле и веће и страшније од његових. Београдским улицама борбе су вођене само седам дана. По црногорским и босанским брдима, у Лици, Далмацији, Хрватској и Словенији, у оним пределима који су и пре рата оскудевали, пустоше окршаји три пуне године. Немилосрдан је био непријатељ у убијању, паљењу, рушењу и пљачкању. Небројене су жртве, и неописива су страдања наше браће. Народ попаљених села, по његовима, оголео је бос и гладан. Он стварно, у пуном смислу речи, нема шта да једе, нема шта да обуче и нема где да склони главу. А тај народ дао је све што је један народ могао да пружи своме народно-ослободилачком покрету и за своје, за наше ослобођење: имовину, самопрегор, своју крв.

Ми нећемо допустити, Београд не може допустити, да тај народ гладује, умире од глади. Зато, када ових дана, на вратима Београђана буду закуцали скупљачи прилога, нека сваки пружи колико може и шта може. Најмањи прилог утрће једну сузу. Тек онда, кад незбринути буду збринути, кад гладни буду нахрањени, кад боси буду обувени, наша слобода, која ће ускоро доживети свој тријумф у целој земљи, биће потпуна.

То ће бити најлепши, најузвишенији, најсрдачнији прилог Београда јединству и братству наших народа. Јединство и братство нам је, уз остала својства која красе наше народе, омогућило да остваримо данашњу слободу. Ми ћемо га у слободи још више учврстити, а народи Југославије ће осетити да је Београд исто толико југословенски, колико је српски.

БЕОГРАД

Прилична је била клика људи у Београду која је до рата угодно живела од дарежљивости и благонаклоности разних режима профашистичке диктатуре у Југославији. За свој повлашћени положај у Београду и држави она је била носилац „великосрпства", „југословенства" и „патриотизма" на речима, а продаје интереса наше земље на деду. Судећи по тој клики људи, Београд никада не би био слободарски Београд, а он то одиста јесте. Јесте зато што су демократске тежње и слободарски дух у њему увек преовлађивале и долазиле до силног изражаја кроз упорну борбу баш против такозване диктатуре Београда и „великосрпског" шовинизма. Владајућа клика у Београду је, истина, била политички чинилац првога реда у држави, али је родољубиви и радни, демократски и словенски, борбени Београд масовних демонстрација и штрајкова био увек јачи. Својом снагом и упорном борбом он је најречитије демантовао све што се у име њега и великосрпства чинило против Хрвата, Македонаца и других братских народа Југославије. Био је српски, — баш зато што је против великосрпства; југословенски, — баш зато што је против јенесовско-јерезовско-шестојануарског југословенства разних Живковића, Корошеца, Спаха и Мачека; патриотски, — баш због тога што се у њему све бунило против трговине крвљу и костима с Кајмакчалана и Цера.

Навикла да се продаје, великосрпска клика је наставила да се продаје и под окупацијом, а продаја Немцима се није могла дуго крити. Гесло „Србија изнад свега" остаје увек оно што јесте: превод „Deutschland über alles" на језик издајника. Југословенство је нишчело чак и на речима у „југоисточном простору" Хитлера, а за „великосрбе" су одједном Кајмакчалан и Цер постали „симболи" учвршћења швапско-српског пријатељства и братства. Мржња према хрватском народу им је извесно време осигуравала неки континуитет, док та клика убрзо није направила „џентлменски споразум" са Павелићевим усташама о клању и српског и хрватског народа за рачун фашиста.

Пред страхом од масовног терора окупатора, из саосећања са жртвама палим под терором, из осећања националног поноса, због туге за изгубљеном слободом и неисказиве мржње према свему што је швапско, — сав свет који је пре рата шетао београдским корзом престао је да се шета, престао је да иде у биоскопе и позориште и кафане, није му било стало до смеха разних централа за хумор. Београд 27 марта, родољубиви Београд, повукао се је у себе, шкргутао зубима, патио од глади, зиме и страха, згражао се над оним што види и чује, дошаптавао вести „Слободне Југославије" и Лондона, надао се и чекао...

И док се са улица и из јавних локала повлачио као пуж у своју кућу сав онај свет који је до рата давао тон, стил и изглед Београду, све чешће су се у друштву разних фелдвебела, хауптмана и зондерфирера могли видети баш „великосрби" по кафанама, биоскопима и позориштима. Ти људи су се трудили да Београду дају изглед града који Немце дочекује као госте и живи као да ништа није било. Штампом и речју, преко радија, свим средствима која су им обилно стајала на расположењу, хтели су да пасивну резистенцију Београда разбију измишљањем свемогућних пропагандних трикова да Београђане измаме из кућа на улицу и уведу у „нормални живот". То је било једно од средстава за разбијање слободарског отпора и фронта нашег Београда, којим су хтели да што више прошире круг Београђана који под окупацијом изграђују сношљив однос са Швабама и њиховим гадостима.

Као што је окупатор и успео да преко пароле „још није време", убаченим кроз српска уста, ослаби борбену снагу нашег народа, тако је успео и да ослаби пасивни отпор Београда, стављајући на удицу најразличитије мамце, само да извуче што већи број Београђана на улице, у кафану, позориште и биоскоп. Висили су на канделабрима Теразија најбољи синови Београда, а ипак је било света који је са тротоара посматрао како маршира „Хитлер-југенд" или седео пред кафанама и пио пиво. Босе колоне наших бораца су остављале крваве трагове у планинским снеговима Босне, 200.000 најбољих се никада више неће вратити, а за то време ипак је било неких који су могли весело да звиждућу на кораоу „Лили Марлен" или да се смеју одвратним глупостима „Разбибрига" и „Вита-мина". Наше су мајке и сестре, које смо оставили када смо пошли у борбу, убијали, пребијали и мучили по логорима, а док су оне гладовале и смрзавале се по собичцима Београда, било је ипак људи који су до 10.000 динара плаћали да виде и чују како звижди једна Илза Вернер. Многи поштени родољуби су се згражали таквим призорима, као што су се згражали и пред „дражиновско-недићевском" маском Србије.

Међутим, као што је у Србији било потребно разбити окупатора, па да Србија скине маску и покаже своје право лице, исто је то било нужно учинити и у Београду. Од 20 октобра Београд се жури да добије свој прави искрени слободарски лик који нам је познат, драг и драг. Улицама марширају чете најбољих из Београда који желе да се што пре и одлучније придруже редовима оних, већ славних, бригада и дивизија које су не само ослободиле земљу и Београд, него и подигле углед и име нашег народа широм слободољубивог света. На позив Маршала Тита пријавило се за војску преко 25.000 Београђана и тако створили борбени фронт нашег града. Све што је осећало радост и срећу, све што је осећало на дан 20 октобра не страх, већ љубав према нашој војсци и Црвеној армији, све ступа у Јединствени народно-ослободилачки фронт Београда, прихвата се рада и одушевљено хоће да баш ударничким радом надокнади своје отсуство у досадашњој оружаној борби, хоће да олакша терет рата оним крајевима наше земље, који су за ове три године несразмерно више поднели жртава за заједничку слободу братских народа Југославије. Наш слободарски Београд хоће да буде достојна позадина нашег херојског фронта. Он зна да наши борци пису имали „радно време" у гудурама Босне, Црне Горе, Лике, Космаја, Јастрепца и других крајева где се тако дуго точила наша најбоља крв. Зна да га ни сада наши борци на фронту немају. Зато се сви прихватају сваког посла којим могу да макар и најмање допринесу свој удео историјској борби наших народа.

Истина је да још увек има људи који стоје по страни и само посматрају како улицама пролазе војска, радни батаљони, омладина и пионири и где се оре песме које они осећају као да су туђе. Мали је број таквих и смањује се из дана у дан. Али они који остану упорни у свом пасивном ставу, самим тим се постепено излучују из заједнице, јер ко чак ни сада неће да се прихвати посла и понесе свој део терета у изградњи наше отаџбине, с којим ће правом моћи да осети нашу заједничку кућу као своју. Сви су услови да Београд ускоро постане: јединствени народно-ослободилачки Београд, престоница демократске федеративне Југославије.

С. Ивановић

ИЗ САВЕЗНИЧКИХ ЗЕМАЉА

ПАРИЗ. — Из Француске је побегао у Мадрид гроф од Париза. Као што се зна, гроф од Париза покушао је прошлог месеца да склопи завјеру у Француској и ухапшен је. У овом бекству помогло му је неколико саучесника.

ГЕТЕБОРГ. — Један вагон оружја запленили су дански патриоти на маневарском колосеку у Копенхагену. То се одиграло док се немачка стража забављала картањем у стражарници.

ВАШИНГТОН. — „Дивови неба" зваће се нови тип америчких авиона, који ће надмашити успехе познатих „супертврђава". Ово је недавно објављено на једној тајној седници. Званична ознака ових дивова јесте B-36 и описују се као „највећи авиони који су икада израђени у овој земљи. Такође се каже да се авиони типа B-36 и B-42 подвргавају пробама и да стручњаци раде на усавршавању ракета и других оружја која имају ракетно пуњење.

СТОКХОЛМ. — Једну замену „декстрана", која се може употребити уместо трансфузије крви у случајевима тешког крварења, пронашли су Гренвалд и Бјор Ингелман, асистент професора Тизелиуса на универзитету у Упсали. Велика предност овога открића лежи у томе што се може применити на све особе, без обзира којој крвној грани припадају.

ЛОНДОН. — Режим следовања британско грађанство желело би да задржи и после рата према резултатима анкете британског института за јавно мнење. За овај режим изјаснило се 71% британског грађанства.

МОСКВА. — Имање чувеног лекара и оснивача ратне хирургије у Русији Николаја Пирогова стављено је на расположење санитетској секцији црвене армије одлуком Савета народних комесара Совјетског савеза. Ово имање које се налази у селу Ширметки у Украјини биће претворено у музеј под именом „Пирогов". Музеј ће показивати тежак пут којим је прошао велики руски лекар и његову борбу за медицинску науку.

МОСКВА. — Свечаности са новогодишњим јелкама биће приређене у свима великим градовима Совјетског Савеза. Секретаријат Централног комитета професиалних синдиката ставио је у дужност синдикалним организацијама да ову организацију спроведе за време школских ферија од 1 до 10 јануара 1944 год. Сви клубови и дворци културе морају да се ставе на расположење за предавања, биоскопске представе и састанке школске деце са војницима и командантима Црвене армије, учесницима отаџбинског рата, стахановцима, научницима и уметницима. У великим предузећима биће отворене и здравствене колоније за 45.000.— деце.

ВАШИНГТОН. — На 6.740.— авиона попела се је америчка производња свих ваздухопловних типова у месецу новембру, према изјави Јулијуса Круга директора за ратну производњу.

ПАРИЗ. — За време немачке окупације губитци Француске су, према изјави министра за информације коју је дао преко радиа, следећи: из Француске је отерано у Немачку или заробљено 3,000.000.— људи, делимично оштећено 377.000.— зграда, 100.000. и демолирано је 2.300.— железничких постројења.

МОСКВА. Конгрес научника медицине сазвао је у Москви државни медицински институт. Комесар народног здравља Митерев одржао је на конгресу говор о развоју медицине и њеном доприносу светској науци.

ПАРИЗ. — Услед киша и провала облака излиле су се у Француској многобројне реке. Поплављен је град Лимож. Услед изливања реке Корез грађанство је у Тулу морало да бежи усред ноћи у појединим квартовима.

НАШИ ПРИВРЕДНИЦИ И РАТ

У нашој данашњици, у ово доба када се ствара наша нова отаџбина и споља, на бојном фронту, где се лије наша најбоља крв за победу над нашим душманином, и унутра на позадинскоме фронту, где се изграђује наша нова државна и друштвена организација, наши привредници имају оне исте опште дужности које и сви остали наши грађани у позадини. Рат води цела земља, цео народ. Ово су дани великих дужности или бар првенствено дужности, дани у којима се примљеним дужностима и стичу права у новој држави. Ово су дани жртвовања или бар првенственог жртвовања. Они на бојном фронту подносе најтеже физичке муке и дају за свој народ, а првенствено за нас у позадини, буквално све, јер дају своје животе. Жртве које се траже од нас у позадини безначајне су према оним жртвама, — толико безначајне да тешко да имају право да се и називу истим именом. Шта се уствари тражи од нас? Не крв, него зној. Не лишавање свих животних удобности и задовољстава, него ограничење у истима.

Потпуно предан конструктиван свакодневни рад за народ и државу, искључиво за народ и државу, као што они на бојном фронту и дању и ноћу нештедимице гину искључиво за народ и државу; — драговољно ограничење животних удобности и задовољстава, док они на бојном фронту и не помишљају на њих; — новчано помагање фронта и позадине чак и по цену „крњења супстанце", док они на фронту дају сву своју супстанцу, — ето то је све што се тражи од сваког грађанина и грађанке ове земље, од сваког сина и кћери овога народа овде, на позадинском фронту, па то се тражи и од наших привредника, поготову од њих.

Зашто поготову од њих?

Потпуно предан конструктиван свакодневни рад за народ и државу, искључиво за народ и државу, тражи се поготову од привредника зато, што они, по самој природи свога посла у прошлости, радили су првенствено, па махом и искључиво за своју корист, за себе и своју породицу. Њихово старање, цело њихово пословање било је прављено углавном привредноме раду. Друкчије нису могли радити, ако су хтели, што је сасвим нормално, да у оним приликама опстану и обезбеде себе и своју породицу. Али утолико су данас више дужни, да потпуно забораве свој приватно-привредни сектор и да се посвете искључиво интересима народа и државе.

У овоме погледу њихова конкретна дужност је јасна: они морају ставити искључиво у службу своме народу онај свој комерцијални дух, ону окретност, еластичност, лако сналажење у животној стварности, ону умешност у проналажењу и пласирању робе итд. — све то у јединоме циљу, да на тај начин пруже и војсци и цивилноме становништву што пре, што више и што јевтиније тако потребне робе, неопходне за победу и за народни живот. О шпекулацији при томе — ово треба јасно и гласно рећи у овим нашим данима не може бити ни речи. Када се на бојном пољу зарађују само болештине, ране и смрт, зар није ружно, зар није грешно, зар је дозвољено, зар се сме и помишљати на шпекулацију на позадинскоме фронту?! Шпекулација и наша данашњица! Још једном: дужност је наших привредника, свих до једнога, да своме народу, да својој држави ставе све своје привредничке способности најискреније на расположење, и то добровољно, сами од себе, не чекајући да их овај или онај „меродавни" позове или чак и моли за то. При томе они могу рефлектовати на поштену зараду за одржавање себе и своје породице. На то, али само на то они имају право исто као и све остале категорије грађана, — ништа мање, али и ништа више.

Драговољно ограничење животних удобности и задовољстава тражи се поготову од привредника зато што су они у великоме степену и у овоме погледу били досада привилегисани благодарећи својој професији, па је утолико лакше, да се бар за извесно време одрекну те своје привилегије и своду начин живота на неопходну меру.

Најпосле новчано помагање фронта и позадине чак и по цену „крњења супстанце" тражи се поготову од привредника зато што су они финансијски најбоље сигуиран друштвени слој, па самим тим и најпозванији, да у овоме правцу помогну народу и отаџбини. Ради се о победи над највећим непријатељем свих нас. А затим, биолошка супстанца народа је у питању, народно здравље, будућност народа. А у поређењу са свим тим, финансијска супстанца појединаца претставља одиста безначајни ситнеж.

Ту скоро имали смо прилике да читамо врло охрабрујуће у овоме погледу речи, изговорене од стране београдских привредника на њиховом великом збору. Када се сетимо светлих примера наших привредника из прошлости, онда морамо веровати, да ће и њихови данашњи сталешки потомци бити на висини светлога доба у коме живе.

С. Мародић

ЛЕТОПИС БЕОГРАДА

7 децембра 1811 кренула је српска депутација из Београда преко Влашке у Петроград. У депутацији су били: Јаков Ненадовић, попечитељ унутрашњих дела, кнез Сима Марковић, попечитељ финансија и Михајло Грујовић, главни секретар Савета.

*

8 децембра 1926 освећен је нови фрањевачки манастир у Београду.

*

— 1907, одржан је у Београду митинг омладине из Јужне Србије и Македоније.

*

10 децембра 1808 кренула је из Београда српска депутација за Јаш. Члановима депеутације стављено је у дужност да изложе српске захтеве главном команданту руске војске кнезу А. А. Прозоровском.

*

11 децембра 1873 изишао је у Кнежевини Србији Закон о укидању батинања.

— 1878 састала се велика уставотворна скупштина у згради Народног позоришта. Та је Скупштина изгласала четврти (1835, 1838, 1869) основни закон обновљене Србије.

*

12 децембра 1898 прослављена је 40-годишњица прогласа кнеза Милоша Обреновића за кнеза Србије.

— 1920 састала се Уставотворна скупштина која је бројала 419 посланика. Та је скупштина изгласала први устав („Видовдански") Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

*

13 децембра 1873, донесен је у Кнежевини Србији закон о ковању српског сребрног новца.

*

14 децембра 1804 вратили су се из Русије српски депутати прота Матеја Ненадовић, Јован Протић. Тај пут и делатност српских делегата класично је описао у својим „Мемоарима" прота Матеја, први дипломата обновљене Србије.

*

— 16 децембра 1914 за време првог европског рата српска војска ослободила је Београд.

Београд 20 октобра

НЕОБЈАВЉЕНИ СНИМЦИ ИЗ ДАНА ОСЛОБОЂЕЊА БЕОГРАДА

Двадесети октобар донео је Београду слободу. Јаким налетом продрле су у град јединице Народно-ослободилачке војске и Црвене армије. Њима су се придруживали сви одушевљени грађани, који су имали ма какво оружје. Пред незадрживим напредовањем ослободилаца бежали су немачки војници, остављајући за собом олупине својих тенкова, подла зверства и тешку мржњу Београђана. Омладина је тога свечаног дана први пут слободно манифестовала са совјетских тенкова и док су се улицама спроводили фашистички заробљеници одјекивале су песме партизанке и народна кола се играла по раскршћима.

ПОД ОКУПАТОРОМ

„20 ок

БАЊИЧКИ МУЧЕНИЦИ У СЕЋАЊУ ЈЕДНОГА ОД ПРЕЖИВЕЛИХ

Немци и њихове слуге настојали су да наш народ остане без интелигенције

Извод из говора д-ра Ст. Ъелинеа, одржаног на академији студената и професора Београдског универзитета.

Никада у историји наших народа нису били студенти и други интелектуални радници тако гоњени као у време фашистичке окупације. Самим тим што је студент, што је интелектуалац, полицији је био сумњив. Окупатор је врло добро знао да у младим срцима пуним родољубља, да у младим духовима пуним воље за стварањем, лежи оно што ће му се кад тад супротставити.

С друге стране формирање стручњака изискује велике напоре и личне и државне. Буду ли уништене младе генерације оних већ на универзитетима формираних трудбеника, као и оних који су још у изградњи, српски ће народ остати убрзо без интелигенције. Оне пак нове генерације које би израсле под туђином и хтеле да се школују, непријатељ је намеравао да васпитава у свом духу, да направи од њих покорне слуге. Српска интелигенција требало је да се временом однароди. То је био циљ окупатора. Зато је хапсио све што је било напредно, све оне који се нису хтели упрегнути у његова кола да раде противу интереса свога народа.

Управа града — мучилиште за родољубе

Собе на мансарди Управе града брзо су се пуниле. Саслушања дужа, кратка, а често и никаква. Крив си што си лево оријентисан, што си написао чланак у новинама или часопису који није заступао реакционарне и денунцијатске тежње. Крив си што си одржавао научне везе са научницима у Совјетској Унији. Крив си што волиш ову земљу и њену слободу, крив си што не волиш окупатора.

Полициски агенти дочекивали су људе и жене, мајке и децу држећи у рукама своја полициска средства за мучење. Са повиком „признај" појурили би они жртви. Шта да признаш? Да издаш другу у борби? Не! Често пак и не знаш о чему се ради, зашто су те затворили. И онда, бесомучни ударци дебелим моткама, говеђим жилама, гвозденим ланцима и шипкама, дебелим даскама — падали су по глави, крстима, леђима, стомаку и осталим деловима тела. Вешање на ченгелима, паљење ватре на табанима није такође изостајало.

Јауци су се разлегали собама Управе града, и то најпре јасни, људски, а затим су мењали боју и јачину док напослетку нису потпуно личили на потмуло роптање живинчета. На патосу, пред агентима, лежало је месо, не људско биће. Затим је настало поливање главе водом да би се жртва колико толико освежила. Па онда: „Лези потрбушке". Сада су долазили ударци моткама по табанима: 50, 100, 200 и више, док се звер која бије не замори. Уз то ударци ногом где се стигне. Жене су често скидали полуголе и голе, и у истој соби мучили брата и сестру, оца и ћерку, мајку и сина, мужа и жену. Церекања и псовке агената и жандара, јауци и ридање њихових жртава, сливали су се са радиом, који је трештао, у симфонију мучилишта.

„Нема те мајке која неће признати"

Кости су пуцале, кичме, руке и ноге су преламане. „Нема те мајке," говорио је злогласни Бећаревић, „која ми неће признати где јој се син скрива. Ако јој није довољно 20 удараца даском по голом стомаку, признаће после 40, 50 и 70 удараца".

Извод из говора д-ра Ст. Ъелинеа, одржаног на академији студената и професора Београдског универзитета.

Било је и других мучења. Само један пример. У једној соби виси већ хладан леш мученика, а у њу се доводи притвореник, његов пријатељ, претходно испребијан. „Пипни га" — смејали су се агенти; „то и тебе чека ако не признаш."

После саслушања, ако на њему нису изгубили живот, враћали су се притвореници у своје собе, обично пузећи по патосу, или су их преносили у ћебету, као балу, и изручивали их на патос са много мање пажње него што носачи изручују камење.

Тако су мучени наши студенти и неки наставници, али су издржавали

Сећам се једног предвечерја, 8 марта 1943 године, када је у логору на Бањици одведен у собу, одакле ће сутра отићи на стрељање, један фини, млади интелектуалац, Татић Душан, родом из Војводине. Пролазећи поред стражара, он је уздигао песницу, загледао му се у лице и изговорио речи песника освете: „Бој се оног ко је вико без големе мријети јада." Сутрадан је стрељан заједно у групи од преко 500 својих другова. Пао је, као што су и други пали, без суза, без бола. Последње речи у разговору самном биле су: „Не жалим, ако сутра и ја будем стрељан; победићемо, видим крај завојевачу."

И у женским собама, нарочито у оној која је била одређена за стрељање, морао је био висок и није попуштао ни у данима стрељања.

Велика претстава у логору

Тај пркос према окупатору и његовим помагачима, та несаломљивост карактера и онда кад им је смрт удаљена свега неколико минута, највише је пекла оне који су управљали логором. Шиканирања и вређања свакe врсте били су на дневном реду. Али су им и жене знале одвраћати. Тако је пун хумора израђен кришом у соби илустрован плакат за „Велику претставу у логору на Бањици". На њему је било означено да се улазнице за ту претставу добијају бесплатно код Драгог Јовановића, управника београдске полиције.

Интелектуални део нашег народа, почевши од гимназијалаца нижих разреда па преко студената до професора Универзитета и академика, прошао је кроз шибе окупатора и њихових слугу. Иако у први ред долазе студенти и учитељи, наша је наука много изгубила у току ове борбе. Пао је првоборац модерног схватања улоге науке на нашем Универзитету др Сима Милошевић, једна фина научна фигура, понос нашег Медицинског факултета. Пао је и др Дејан Поповић, асистент Мед. факултета. Стрељан је др Војислав Лалевић, асистент Универзитета. Стрељана је др Душица Стефановић, млади биолог која је изучавала наше рибе. Стрељан је Милош Зечевић, асистент Вет. факултета. Професору Ђорђу Тасићу, изгубио се траг и не може се веровати да је у животу. Професор Михајло Илић, који је пред улазак Југославије у Тројни пакт имао пуно снаге да напише свој историски чланак „Све за образ, а образ ни за шта", није овде међу нама.

Он је био доведен у логор 1941 г. са великим бројем интелектуалаца и својих универзитетских колега. Сви су професори из његове групе пуштени, он је једини остао. Није никада ни саслушаван. 20 марта ове године стрељан је заједно са једном групом рањених партизама и Јевреја.

Наш Универзитет, свестан да је изгубио свој добар део ђака и наставника у народно-ослободилачкој борби, свестан да га је непријатељ осакатио уништивши му сав материјал и библиотеке Пољопривредног факултета, да му је упропастио Медицински, Филозофски и Технички факултет са многим институтима, знаће да крене новим духом ка изградњи нашег научног и културног живота. Наставници, осећајући да су ту народа ради, да им је народ поверио не само васпитање својих најбољих синова, већ и задатак да по угледу на другове из партизанских одреда руше пред собом баријере мрака, да откривају, као што су и до сада радили, нове научне истине и да их предају народу да их искористи, приступиће пуни воље, у ослобођеној и духом препорођеној отаџбини, остварењу постављеног им задатка. Трагом великих српских научника, трагом једнога Јосипа Панчића, трагом једнога Јована Цвијића и многих, многих других, поћи ће наш Универзитет традицијом, утртим стазама: научна истина изнад свега, народ свугде.

ПОСАО ЈЕ ПОСАО — ЧАК И У БЕЧУ

Драги Јовановић: — Сумњам да ће да нас хране џабе ови Немци. Требало би некога да стрељамо!...

Света Вујковић: — У реду, ето можемо вас, г. управниче!

Ове недеље
писала је окупаторска штампа

Пре три године

Стални кадар, као и добро обучене резерве Совјетске Армије, данас су готово потпуно уништене или се налазе у немачком заробљеништву.

(„Обнова", 16 децембар)

*

Данашњи српски човек дугује пак велику захвалност Немачкој и он то осећа, пошто осећа да је пријатељство немачког народа и Вође Рајха увек према њему било искрено, а да је само страна пропаганда хтела да га прикаже у лошем руху.

(Из чланка „Ново Време" под насловом „Историске речи", 14 децембар)

*

Пртседник министарског савета донео је следећу наредбу: Да се четничке војводе, четовође и четници за све своје потребе обраћају главном четничком штабу, који ће то достављати преко свога пуномоћника у Београду, — а да се они сами не одвајају од својих јединица и узвишеног задатка на терену.

(Ново Време, 9 децембар)

Пре две године

Нема данас партија више, већ само постоји партија, отаџбина, постоји мајка Србија. Г. Драги Јовановић, шеф јавне безбедности, на коме лежи највећа одговорност за мир у земљи, сасвим тачно је формулисао тај однос кад је рекао:

— Ја хоћу да вам учиним једну поруку. Знате ли ви ко је српска влада? Српска влада је српски народ. Он хоће независно од свих тих који су отишли у срамну емиграцију да собом влада. Он хоће ред, он хоће мир, он хоће рад.

То су исто рекли и г. Таса Динић и Ђ. Перић у Шапцу, г. В. Јонић у Јагодини и г. Јосиф Костић у Лесковцу (сви у емиграцији)

„(Српски народ", 12 децембар)

*

Дакле, Сталињова офанзива је сломљена. Трупе су престале да нападају и само главни штаб Црвене војске тврдоглаво понавља, из дана у дан, стереотипну реченицу: офанзива се наставља у ранијим правцима. Овом реченицом без садржаја и конкретних података Москва покушава да прикрије истину, а истина је: *совјетска офанзива није успела.*

(„Обнова", 16 децембар)

*

Најсветија је дужност сваког Србина данас: одржање реда и мира, лојалност и *искрена сарадња са Немцима* и солидан рад.

Сваки онај који се о те основе огреши, издајник је рода српскога за сва времена и као такав мора се уништити, ма ко био и ма где он био.

(Из говора Тасе Динића: „Ново време", 8 децембар)

Пре годину дана

Сви ми морамо постати свесни да ратови као такви претстављају чистилиште за народе. *Једни у њима пропадају и губе своје место у свету,* док се други уздижу до нове моћи.

(Велибор Јонић: „Српски Народ", 11 децембар)

Седам немачких офанзива прохујало је ови На њима се окупљају жене и деца, голи и цео народ с њима и да бе сви они

ДРАЖИНЕ

ЗАКЛА

Онима који су живели под немачком окупацијом није потребно причати о благодетима драживоштине, о пљачкањима и батинањима, о покољима који су извршени и још много већим који су припремани, о бескрајним „црним листама" и црним тројкама и свему осталом. Под окриљем хакенкројца једно пијано и преждрано чудовиште пустошило је земљом.

Пијано и преждрано у буквалном смислу речи. Та болесна незаситост и неутољивост, необуздани садизам са свим пропратним појавама кукавичлука и лажи, оно примитивно канибалистичко уживање у косматости и кићењу њињувама и прапорцима, живим и мртвим птицама, вучјим главама и козјим папцима, због чега су тобожњи борци за слободу и демократију личили на маскиране Хотентоте, — све су то знаци који показују да је драживоштина била психопатолошка ломброзовска појава огромних размера, неисцрпан извор за психијатре.

Што је у први мах могло највише запрепастити човека непоремећене памети јесте чињеница да је толико одговорних људи било везано за тако чудовишну појаву. Ту су били некакви ђенерали, владе, министри и амбасадори, крупне речи из етера о „препорођеној нашој демократији", славопојке некаквим херојима у борби против окупатора. Замислите какав би нам четнички покрет изгледао, да смо судили само по оном што смо могли слушати, кад о њему ништа не би знали из сопственог искуства.

Али пошто никаква спољна ни унутрашња пропаганда није могла променити смисао слике драживовског ужаса, тај ужас је обасјао правом светлошћу пропаганду и пропагандисте. Нормални човек се запитао ко су ти људи уз Дражу и иза Драже, поглед му се осврнуо на прошлост и све је постајало јасно. Кроз осврт на прошлост гнусоба под окупацијом указивала се као иста, већ више од двадесет година стара болест, само сада у последњем стадијуму, у пароксизму кризе пред смрт. Стари методи, само уоп-

штени, исти љ
да, — они
примитивни
жандари, исти
њифте, исти
мо сада избеж
средношћу
покрета. Људи
ци „демократи
и стварали „
њинску" држа
нуарским кунд
су и по Драж
Ободрени окуп
се чинило да
тичким трупам
шком резерво
ђено, и дали
меру?

А премлаћи
Па зар то није
генерализани
че, претварање
Главњачу? А
жња на интел
телектуалство,
грозоте дражи
зар није цела
политика посл
и неколико го
као нека голе
хроника корум
штва и насиља
иста фраза о
Српства, иста
вале и подму
које треба да
Код четника
ри године,
великих мушк
очекивало од
међународне
не од размера
убеђења, већ
подметања но
нико није, пр
идеалних поб
тако нико ни
остао из и
дражиновац. Т
партизане или
ника силом м
ке, како су у
гледали ти чет
какве су се
положајима пр
ници и какви
београдских
прикључе брад
је сваком Бео

**„20 окто
Јединствено
ослободила
Београда
Београђане**

„Стожар"

У СЛОБОДИ

Југословенски дани

... крајем и на месту села остала су згаришта, боси, али са дубоком вером у срцу да је ускоро имаши свој кров над главом.

БЕОГРАДСКИ РАЗГОВОРИ

Млади ударник

разговара са својим оцем

Трпезарија, која је некада била и боље намештена. Поред лепе каљеве пећи намештен је гарав штедњак и сулундар уденут у зид. Дим је. И у томе диму разговарају Отац (44 године) и Син (16 година),

Отац: — Шта? Зато си тако пржав дошао! Ти ударник! Дође ми да те ударим када ништа не разумеш! Је ли ово слобода или није?

Син. — Слобода!

Отац. — Па кад је слобода, што те онда другови не оставе да слободно живиш, него су те звали да данас копаш ђубре и раскрчујеш улице?..

Син. — Тата, ми смо се сви заједно договорили да рашчистимо београдске улице, улице нашега роднога града, да га оспособимо за саобраћај, јер наша војска њиме пролази, јер за нас намирнице и роба треба да се носе, договорили смо се да сметлиште склонимо, да сваку опасност, која прети од тих рупчага и нечистоће уклонимо. И ногу можеш да сломиш и трбушни тифус да добијеш. Сам знаш да радне снаге нема напретек. Неки су у заробљеништву, неки на фронту, толики људи изгинули. Ко ће онда да то уради? Па да ли је боље да леш ломимо по мраку, да од тифуса умиремо, или да ми млађи мало запнемо, а и ви старији да нам помогнете, па сваки пред својом кућом, сваки у своме кварту да направи ред.

Отац. — Не кажем ја то. Кажем само да је ово кулук. Ми смо кулучили под окупацијом, па зар ћемо и сада?

Син. — О тата, тата, зар тебе да учим! Сећаш ли се кад си оно 1942 истоваривао џакове, јер ниси могао да платиш замену, а 1943 у зиму разбијао снег и лед на Славији? Зашто си онда то радио? Зато што су наредили Немци. А зашто су Немци наредили? Зато што су им улице биле потребне за њихов војни саобраћај, а угаљ да се они греју. Роптао си у себи, али си морао пред људима да говориш да то треба да се ради.

Отац. — Сине, нисам говорио да то треба него да мора..

Син. — Извини, тата, не мислим да те вређам. Ја браним само себе и своје вршњаке, који раде не зато што морају него што треба да раде. Ми смо онда мрзели тај посао, ми смо стиснутих песница и стегнутих зуба гледали поворке наших старијих пријатеља које су с музиком и заставама водили у Бор, с музиком и заставама као да се они радују што ће за Швабе да копају бакар, који ће убијати нас и наше савезнике. Ми смо са страхом отварали сваког јутра „Ново време" да видимо да нећеш и наше годиште доћи на ред да се јави Берзи рада, која је тебе већ забележила да те спроведе за Немачку, да тамо под америчким и енглеским бомбама кујеш за Немце оружје или зидаш њихово утврђење. А зашто да то радиш? Да увек ми останемо робови, а Немци увек господари.

Отац. — Да, али кажем ти, онда се морало, били смо робови. А сада у слободи...

Син. — Сад у слободи морамо примити на себе веће, племените дужности. У слободи коју ваља тек потпуно извојевати, јер ти ваљда не заборављаш, рат још траје. И моји другови, млађи и старији, који сада раде и ратују, они дају своју снагу и своју крв за слободу, драги мој тата, а они који су под окупацијом кулучили и облачили пандурске униформе — они су себе жртвовали зато да сви ми што дуже будемо жртве.

РАСКИНУТИ ЛАНЦИ РЕАКЦИЈЕ

У СЛОБОДНОМ БЕОГРАДУ

МЛАДОСТ ЈЕ ДОБИЛА СВОЈ ЗАМАХ

Из гора, из шума, из клanаца планинских, дошла је у Београд омладина партизанска. Пролазила је кроз београдске улице крупним кораком бораца. Њихове очи још су светлеле пламеном последњих победа. Озбиљност онога што су доживели спутавала је њихову радост што су на тлу Београда.

Стајала је београдска омладина на тротоарима, на капијама, на прозорима. Гледала је своје другове, партизане, бомбаше. Осетила је да поред ње пролази једно покољење, по годинама исто, али по ономе што је доживело, много старије, много озбиљније. И београдски омладинци, осетили су неодољиву потребу да не остану по страни од општег, од великог покрета народног ослобођења и пруже свој прилог напретку целе државе и њеног главног града.

Подељена по рејонима, омладина се данас сакупља у својим домовима. Ту је она у могућности да предлаже, распоређује, организује и критикује.

Кошнице рада

Омладински су домови данас кошнице преданог рада. У њима ври. Младост је добила свој слободан замах. До јуче спутавана погрешном политиком средине, притискана застарелом педагогијом у школи и кочена од власти у тренутку сваке акције, она је данас свесна драгоцене слободе, слободе, коју је добила, као што је свесна озбиљности задатака који на њој почивају.

Акције омладинске нижу се једна за другом. Они крче улице, уклањају рушевине, оспособљавају фабрике и друге установе, залажу своје младе снаге, искрено жељне посла и рада, свуда где се потреба укаже. Омладинци трећега рејона, на пример, допринели су много да се оспособи електрична централа и пошаље светлост у хиљаде домова слободнога Београда. За тај напор, који је знатан, омладинци су добили од централе и похвалницу. Омладинке трећега рејона остајале су и ноћу да запосленим друговима готове храну, како би рад текао непрекидно. То им није сметало да и недељом долазе у дом и перу рубље војним јединицама, које су на пролазу. Омладинци првога рејона су, поред осталога, помагали на истовару брашна на Сави, као и на раскрчавању бившег Министарства војске. Од дана ослобођења па до данас они су свако пре подне на физичком раду, а по подне посвећују читању савремене литературе и слободној дискусији. Зидне новине омладинских домова прате догађаје, критикују, коментаришу. Често изненади у њиховом уређењу оригиналност графичког решења, а текстови и цртежи израз су нових смерница: један велик дах свеколике слободе.

> Свесни својих задатака београдски омладинци прионули су на посао да помогну народу и држави

Код пионира

Пионирски домови су пуни граје. То су домови најмлађих, оних од четири до четрнаест година. Пуно широко отворених очију. Пуно уста, која говоре у исти мах и која имају данас тако много да кажу. Једна општа жеља: хтели би да су старији но што су. Многи од њих, захваљујући свом високом расту, покушали су да уђу у акцију омладинаца. Сви они би желели да им се поверавају озбиљнији задатци.

Одрешито пионири говоре о својим многобројним намерама. Готовост је у њиховом изразу. И они имају зидне новине. Поносни су на њих.

— Све сами радимо... све...

И светле очи постају светлије.

Њихови доживљаји, намере, жеље, — све то налази изражај у зидним новинама. Цртежи друга Тита и друга Стаљина, цртани наивно, али онако како се најбоље умело, најдражи су радови пионира средње школе.

Најмлађи радознало гледају у лица старијих и скакућу око њих, румених образа. Осећају да имају данас своја права и уживљавају се у то ново стање. Траже непрестано да им се повери посао, и ништа им није довољно тешко, јер њихове жеље и њихово одушевљење премашују њихове детиње моћи.

То су заиста пионири једне боље, једне срећније сутрашњице.

Ј. Л.

Београдске слике

На зидовима београдских кућа ничу свакодневно позиви на конференције, на рад. Осећа се замах великог ланца, који се окреће и дрхти у пуном напону. Људи и жене, омладинци и омладинке, деца, са метлама, лопатама, чисте свој посивели град. Он ће поново постати бео њиховим трудом. Блато и рушевине, што их је оставио фашистички окупатор, нестаће са улица. Грађани су схватили да данас треба снагом својих руку да доведу у ред што је за три и по године рушено и пљачано. И све то чине са радошћу. Ланац рада иде и окреће се. Да ли ко још хоће и може да остане у жабокречини и бари, која је остала по страни од радних Београђана?

* * *

Да ли то свет иде на скијање? Зар је могуће? Има ли где снега? Ко данас на то мисли? Али не. Ова стара жена која се бори са дугачким даскама и штаповима, што непрестано испадају, зацело нема везе са смучањем. Она носи смучке свога унука, који надире с друговима негде према окупаторским комуникацијама у Босни. Оне су његове. А све што је његово, и сам његов живот, припада Народно-ослободилачкој борби. Зато се баба сапиње улицама, носећи смучке и одазивајући се сабирној акцији рејона.

Да ли још ко чува смучке, очекујући да падне снег и да се у часовима досаде разоноди смучањем, кад хиљаде наших бораца проносе слободу, пробијајући се пешице по сметовима планинским?

* * *

На вратима стоји: „Лупај јер звоно не ради!" Неко је додао „јако", — из искуства зацело.

Али лупање, изгледа, не помаже.

У зло доба, ипак, врата се отварају. Најмлађи члан породице који једва дохвата браву, пита радозналим погледом:

— ?...

— ... Мама, јели код куће?

— Није.

— А ујка?

— Није ни ујка.

— А Вера?

— Ни она, ни тетка... Само смо бабушка и ја...

У том долази бабушка, ву кући папуче:

—Нису, нису, душо, код куће... Вера пере рубље војницима у омладинском дому, Бане је на конференцији одељка, Олга у АФЖ, Мира је ту негде, чисте улице... Покупиће се око седам, зацело... Онда ћеш их наћи.

Сви су на послу. Тражи то садашњица, тражи будућност. Треба ли ко да остане незапослен? Само сувише млади и сувише стари. Сви остали на посао. Јер посао је живот, ритам, радост.

ЗАСЛУГЕ

ЋЕМО, ЗАКЛАЋЕМО...

(Рефрен омиљене четничке песме)

...ди, и пре и са... ...шни владајући ...иници. Исти ...ењерали, исте ...литиканти, са... ...мљени непо... ...вог народног ...који су прави... ...са Обзнаном ...ралну дома... ...са шестоја... ...ком, бесне... ...ним „шумама". ...ором, њима ...је, са нацис... ...као „страте... ..., све дозво... ...су своју пуну

...ње и клање? ...једном речју, ...стем Главња... ...целе земље у ...дајство, а мр... ...ктуалце и ин... ...а све друге ...овштине? Та ...аша режимска ...њих двадесет ...ина изгледала ...а скандалозна ...ије, мрачња... И пре и сада ...„спасавању" ...олитика под... ...лог лукавства ...замени памет. ...за ове чети... ...овом времену ...подвига, све ...еке народне и ...итне преваре; ...снага и јачине ...мо од вештине ...е. И као што ...рата, био из ...а јерезовац, ...био или није ...алних побуда ...еба само чути ...саме од чет... ...билисане сеља... ...рби бедно из... ...ички херојн. А ...пекулације са ...виле у престо... ...били разлози ...рајера" да се ...њама, познато ...рађанину.

Рат је имао ту добру последицу да је присилио на одлучна дела, која су или потврдила истинитост убеђења или раскринкала до гола сваку лаж, ма колико била заштићена освештаном традицијом. Режимлије су за ове четири године изневериле све оно у шта су се клеле и у име чега су прогониле најбоље људе у земљи. И да иронија судбине буде потпуна, баш су ти толико клеветани „бандити", ти „деструктивни елементи", остваривали све што је имало праве вредности и у самим њиховим декламацијама. Док су се шпекуланти с Кајмакчаланом, моралом и државотворством испољавали као политичка и морална саблазан за сваког поштеног грађанина, дотле су „бандити" спасавали част наше славне ратничке прошлости, показивали се збиља правим државотворцима, и разрешавали сва та наша тако фамозна „питања", због којих већ двадесет и шест година нисмо могли крочити с места.

*

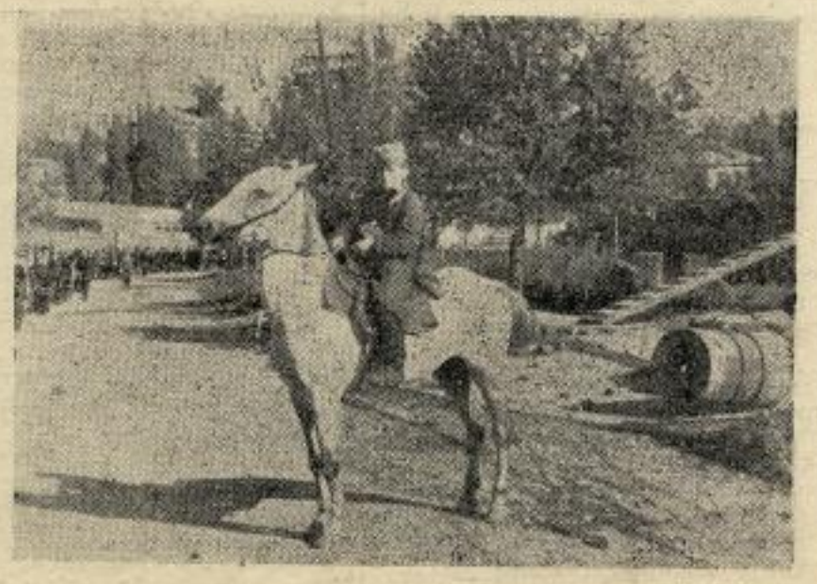
Мало је, још пре рата, постојало људи који нису били убеђени да се више по досадашњем не може, да нешто ново, боље, мора доћи. То су тврдиле чак и режимлије, и сваког се часа, да би саме изгледале то ново, пресвлачиле у све чудније машкаре, од обзнанашке демократије па преко свих крвавих кловнарија наших „ауторитативних" режима, до ове последње, до канибалске четничке лорфе.

Бесмртна је нехотична заслуга Драже Михајловића за овај народ што је сва својства свих старих режима сажео у једну квинтесенцију грозе, ругобе и апсурда, што је извршио последње негативно одабирање најгорих елемената из свих бивших режимских комбинација, те је тако и те људе и тај систем у овој земљи онемогућио за сва времена. Отров, који је двадесет и три године кружио народним организмом и полако га потмуло, тровао, скупио се у гнусни, грдосиски чир дражиновштине. Криза је била страшна, али сада, када је чир расечен, отров отиче и организам се придиже.

С. Марић

...р" је лист ...родно... ...ог фронта ...позива све ...а сарадњу.

Мали курир — весник слободе

Малиша, 15-годишњи курир Прве космајске бригаде, међу првима је ушао у Београд на белом коњу

РАД ЈЕДИНСТВЕНОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ФРОНТА БЕОГРАДА

БЕОГРАДСКИ РАДНИЦИ, ФРОНТ И ПОБЕДА

Најзад слободни, београдски радници манифестовали су јасно и гласно вољу да своје моћне снаге слију и организационо у Јединствени народно-ослободилачки фронт. Општенародни и слободарски политички покрет, оличен у Јединственом народно-ослободилачком фронту добио је сада и ову карику за непобедиво борбено јединство радничке класе, сељаштва, интелектуалаца и свих осталих поштених и родољубивих слојева нашег народа.

Стварањем Градског радничког одбора ЈНОФ-а београдски радници показују да свесно и решено своом снагом убеђења и пожртвовања носе и надаље дужност борбе у докончавању рата и изградњи братске федеративне и демократске Југославије. Тако поступајући београдски радници остају доследни творци, носиоци и чувари тековина народно-ослободилачке борбе свих слободољубивих народа Југославије.

Радништво Београда као неразлучиви део радничке класе предвођено својом Комунистичком партијом дало је небројене доказе борбеног пожртвовања и решености за победоносни обрачун са фашизмом. Ненародни, диктаторски, фашистички режими управљали су своју оштрицу против радничке класе и понаособ београдског радништва, с намером да униште најснажнију и најорганизованију снагу народа у борби за његову слободу. Комунистичка партија подносећи и најтеже жртве организовала је народно-ослободилачки покрет и војску за свети бој ослобођења од тираније фашизма. Радничка класа, сељаштво, поштена и напредна интелигенција народа, и све што је родољубиво у народу окупило се под овај народни барјак слободе и борбе. Радничка класа под руководством Партије и свог сина маршала Тита као своја првобораца била је и остаће извор и носилац борбеног јединства свих наших народа против фашизма и профашизма изван и унутар земље, а за демократску федеративну Југославију.

Садашња ситуација ставља и београдском радништву окупљеном у Градском радничком одбору ЈНОФ-а особине, конкретне задатке. Рат траје, фронтови постоје. Потребно је са још више самопрегора и у будуће поћи од себе и учинити све за фронт и победу. Потребно је и надаље показивати високу свест бораца за слободу домовине, бораца противу фашизма, бораца за демократију. Ове дужности захтевају и даљи драговољни прилив свесних бораца у редове Народно-ослободилачке војске, даље напоре и ударништво радништва у раду за обнављање привредне производње потребне фронту, војсци и народу, најзад, дужности захтевају и све веће политичко активизирање радништва у Јединственом народно-ослободилачком фронту.

Проширивање Јединственог народно-ослободилачког фронта организационим укључивањем београдског радништва у његове оквире добиће нова народна демократска власт чврсто и сигурно упориште за борбу противу прикривених домаћих издајника, петоколонашких, профашистичких и великосрпских елемената. Радништво Београда, као део целине радничке класе хоће да у општеполитичком народном покрету кроз Јединствени народно-ослободилачки фронт покаже и надаље делом и акцијом да су тековине народно-ослободилачке борбе необориве. Као до сада тако ће и од сада радништво Београда уложити све своје напоре да федеративна демократска Југославија правилно решава национална питања својих народа давањем пуне слободе самоопредељења свим тлаченим народима бивше Југославије. Кроз ЈНОФ радништво Београда ће остати доследан борац за федеративно и демократско уређење земље кроз истинску народну демократску власт.

Најзад, радништво Београда као највиталнији елеменат на свом сектору народно - ослободилачке борбе доказаће доследно себи и делом да је елеменат везивања и цементирања свих слободарских снага народа политички и организационо здружених у Јединственом народно - ослободилачком фронту. Фронт и победа, слобода и равноправност народа у федеративној Југославији, демократија и повољно решење радничког питања биће руководне мисли београдског радништва док кује оружје, снабдева фронт и носи слободарску политику Јединственог народно - ослободилачког фронта при изградњи федеративне демократске Југославије.

Ударна недеља у Београду

Београд поново оживљава. У њему се осећа активност. И привредно и културно и уметнички он почиње да се подиже. Ток новог живота за сада још није прецизно каналисан, пун је препрека и још је у знаку тражења, јер то није враћање у напуштено корито. То је живот стварања новог.

Београд је много претрпео, много изгубио, — многе су промене потребне. Да би му се помогло треба времена, стрпљења и свесности положаја и времена у коме се налазимо.

Тежак је посао сакупити све конструктивне снаге на заједничку акцију, а што је можда још теже, то је објаснити народу, да у времену које долази сам управља собом, да своје бриге и потребе сам решава. У томе се до

некле већ успело. У почетку резервисан, не научен на слободе ове врсте, народ је најзад осетио неисцрпну виталност, која лежи у њему и покренуо своје снаге да се помогне.

Грађани сами управљају собом

Данас је Београд организован; грађани и грађанке у њему сами управљају собом. Сваки рејон, сваки блок, свака улица, има свој одбор, секретаријат, своје поверенике. Они тумаче и преносе народне жеље и сваки захтев и потреба и најситнијег друштвеног организма преко њих се убележава и региструје у оквир једне опште воље читавог становништва града Београда. Није, зато, чудан случај једнога месара, који је од свог НОО био позван на одговорност, и који је прво викао и грдио, а сутрадан, извињавајући се, подарио прилог од 10 кгр меса и објашњавао: „Јуче се нисам лепо понашао, из просте навике да се буним, јер полиција увек чини неправду, али данас сам увидео да то није стара полиција, јер никад власт није према мени тако лепо поступала. Данас сам увидео да је то права народна власт, а народ се никад неће бунити сам против себе".

У VIII рејону се, на пример, практикује да се чланови НОО доводе на редовне седнице Ј. Н. О. Ф.-а, тамо им се указује на жеље народа, даје им се нацрт, план за будући рад, подвргавају се критици и у свему се одржава блиски контакт власти са народом.

Како су изгледали ударници

У плану опште обнове и стварања током последњих дана одржана је „ударна недеља", која је имала задатак да у облику корисног такмичења покрене снаге свих појединаца, како би се што потпуније користило општој ствари. И ово у почетку није ишло лако. Учествовање у радним батаљонима је нарочито избегавано, чекало се прво да се види како ће то прихватити други: комшија, пријатељ. Но убрзо су групе расле и множиле се и они резервисани су постиђени и покајнички улагали све више воље да надокнаде пропуштено и да се рехабилитују.

Таквих случајева је било скоро свугде. Пример старог генерала Аранђеловића, који је са две кћери, једини из своје зграде изашао да чисти улицу и тиме убрзо повукао за собом многобројне „забушанте", није усамљен. Слично се десило у Светосавској улици. Мала група чиновника Братинске благајне изашла је, у рану зору, да доведе у ред своју улицу. Већ око 8—9 сати њиховом раду су се придружили скоро сви грађани улице, а у 10 часова радна група је била занимљиво украшена необичним фигурама са лептирастим **белим капицама, дугим** хаљинама, а са лопатама и метлама... То су биле часне сестре Папске нунциатуре. Смешна је била усплахиреност многих, када су почели да круже гласови да постоји „књига дембелана" за уписивање оних који се извлаче из опште акције, а који су похрлили са прилично стида и помало страха да помогну у сваком раду, само да би их тобоже „избрисали" из те замишљене књиге.

...а како резервисани

Неповерења и подозривости према много чему било је такође доста, јер је наш човек склон да сумња у све што је ново. Било је скоро комично за оне који су правили спискове деце за давање млека, када су усплахирене мајке кроз полуотшкринута врата уверавале: „Шта ћете, ето, кад није дао Бог, немамо деце". А када је тај грађанин полазно и узгред промрмљао да је то услед расподеле млека, мајке би ширале врата, звале га у стан и показивале, као доказ, децу тврдећи да су врло нежна и да им је баш преко потребно млеко. У вези са скоро истом акцијом, ЈНОФ првог реона био је једно време збуњен, јер се показало, према пописним листама за млеко, у односу на добровољно пријављивање у радне батаљоне, да је њихов реон искључиво насељен децом. Наиме: број деце, којој је било потребно млеко, био је куд и камо већи него што је био број у радним батаљонима, који би требало да попуне њихови родитељи.

Ти радни батаљони изгледа да су побудили једног члана првог рејона да у зидним новинама напише причу о Буридановом магарцу, о магарцу који је липсао између пласта сена и свежег извора, не знајући где да се одлучи, да ли прво да се напије воде, или наједе сена. Рекло би се да и Београђани не могу да се одлуче, да ли да се и даље боре са скупим ценама брашна, намирница и огрева, или да образују радне батаљоне и оду на пристаниште да истоваре шлепове, братску помоћ из Совјетског Савеза, или у руднике да натоваре вагоне угљем и дрвима. Даље каже да су Руси поводом тога питали да ли, можда, Београђани желе да се хлебови пеку у Москви, па да се врући преносе авионима у Београд.

Али ова пребацивања већ припадају прошлости, јер на крају крајева тај број зидних новина већ је стар. Београд данас, после завршене „ударне недеље", може са поносом, чисте савести, да каже да се марљиво побринуо о себи. Кроз радне групе, кроз сабирну акцију, кроз организовање и повезивање својих чланова, кроз целокупну сарадњу, културно делање, приредбе итд. показао је да живот у њему тече све нормалније, у новом смислу и то много ширим и кориснијим током. Људи, жене, деца, старо и младо свих класа и слојева учествује у великој београдској радној заједници.

Резултати рада по рејонима

Активност по рејонима, поводом протекле, ударне недеље, била је знатна. И ако ударну недељу нису прихватили сви рејони (као други на пример), и ако су поједини отпочели са ударничком акцијом нешто касније, ипак су постигнути резултати речит доказ да су ударнички рад Београђани правилно схватили и помогли га свесрдно.

Први је рејон, на одржаних двадесет и пет конференција, повезао у своју ударничку заједницу велики број грађана, који су сакупили 1,849.023.— дин. Грађани су дали 12.116 радних часова, од којих на омладину отпада 3.302 радна часа. Скупљено је 37 килограма вуне, као и 125 пари скија. У целокупном раду нарочито су се истакле улице: Краљице Наталије, Јована Ристића, Краља Милутина, Балканска и Дечанска. Крв за рањенике дало је 304 добровољних давалаца. Осим тога, оспособљено је обданиште у Ресавској улици, које може да прими 200 деце.

Грађани трећега рејона дали су 43.268 радних часова и зато време избацили из града 850 кола ђубрета и уклонили су са улица 460 м³ рушевина. У томе раду истакла се нарочито омладина са преко 14.000. радних часова. Сакупљено је 250.000.— дин. и 300 кгр. разних намирница, као и 132 пара скија, 200 кгр. вуне и 16 комплетних опрема за постељу. Осим тога рејон располаже данас потпуном амбулантом са лековима и завојним материјалом, тако да амбулана већ ради.

У осмом рејону је на ударничком раду учествовало 4.029 грађана и постигнуто је 25.771 радни час. Мора се напоменути да је то број грађана који су добровољно учествовали на раду кроз целу недељу, а омладина је засебно дала 5.020 радних часова. Сакупљено је 940.000—, дин., 120 пари скија, и 355 кгр. вуне. Осам стотина грађана прегледано је ради давања крви. Грађанке осмога рејона спремиле су 156 ручкова и однеле рањеницима. Само жене Драгачевске улице спремиле су 130 ручкова, који су се састојали из четврт килограма печеног пилећег меса, једне порције пилеће чорбе, једне порције рестованог кромпира, једне порције салате, пет комада татлија и две цигарете. 26 ручкова је спремила другарица Миленковић из Стишке улице.

Девети рејон дао је 161 добровољног даваоца крви, сакупио 33 пара скија и кроз читаву недељу радио вредно на раскрчавању и чишћењу улица. У том рејону налази се Општа државна болница, која је дала 2.468 прековремених радних сати. Исто тако Медицински факултет дао је 1501 прековремени радни час.

Дванаести рејон, пододбор Раковица, сакупио је у новцу 68.380.— дин. без фабрика, које су посебно сакупљале. Осим тога сакупљено је 1000 кгр. пшенице и 16 пари скија. Ради се на оснивању библиотеке, која ће служити свим становницима рејона као и фабричним радницима околних фабрика.

Овај преглед ударничког рада није потпун, јер поједини рејони нису закључили своју ударничку недељу, а неки немају још дефинитивне податке. Ово је само извадак из напора београдских грађана да учине све оно што се може учинити и да одваде мало из велике множине проблема, који су постављени у Београду и који искрсавају свакодневно. Само четири рејона дала су, као што се види, близу сто хиљада радних часова, у првој ударној недељи. Али и ако су резултати тако видни, то не значи да су сви београђани драговољно мобилисани на решавању београдских проблема. Многи још и данас стоје по страни ма да посао тражи вредне руке. И њима, и на првом месту њима, намењен је овај низ резултата. Који свесан београђанин неће и сам засукати рукаве и помоћи да се дође до тековина, које ће и он сам користити.

ПОЛИТИЧКА НЕДЕЉА

Грчка у центру пажње

Главну пажњу сврађали су, протекле недеље, догађаји у Грчкој. Грчка војска, која је проливала нештедимице своју крв за ослобођење своје отаџбине, одбила је захтев Папандреа да положи оружје. Из тога је настао оружани сукоб. Крв се поново точи улицама Атине. Британске трупе такође су ступиле у акцију. У овом тренутку, у грчкој престоници воде се борбе. Грчка војска држи већи део Атине у пркос појачањима, која Британци стално убацују у борбу под руководством генерала Скобија, помажући Папандреове јединице.

Разне организације и напредна штампа европских земаља заузеле су оштар став према поступку британских власти у Грчкој. У самој Енглеској дошло је такође до буре. Г. г. Черчил и Иден дали су изјаве по овом питању у Доњем дому. То је био повод за оштру критику. Међутим, лабуристичка странка створила је, на своме конгресу, дискусију и донела одлуку којом се не одобрава политика владе г. Черчила према грчком народу. Она захтева успостављање мира са ЕЛАСОМ, дакле споразум између заинтересованих странака, а не ултиматум. Радничка странка захтева репрезентативну владу у Грчкој, а не владу која искључује ЕАМ. Папандреу не долази уопште у обзир за овакву владу.

После заузимања оваквог става Радничке странке, чији се претставници налазе у г. Черчиловом ратном кабинету, очекује се даљи развој у Грчкој.

*

Значајан догађај прошле недеље био је потписивање уговора о савезу и међусобној помоћи, између Совјетског Савеза и Француске. Овај пакт је благотворна последица посете де Гола Москви, јер ће послужити као значајан допринос не само за победу над Немачком, него и за обезбеђење мира после рата. Ударен је чврст темељ принципу опште безбедности, коју већ сада организују С.С.С.Р., С.А.Д. и Велика Британија.

Француски народ прошао је, током овога рата, кроз велика искушења. У томе погледу, као и по својим слободарским принципима и тежњама, он је неразлучно и природно повезан са Совјетским Савезом. И, кад се је Француска ослободила од непријатеља, кад је ликвидирала своје издајнике, савез са Москвом дошао је као нешто сасвим спонтано и природно.

КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ И НАУКА

Књиге у ропству

Долазак националсоцијализма на власт изазвао је прво „чишћење" у немачкој књижевности.

На површину су испливали разни другоразредни и трећеразредни књижевници и постали су велики писци. Тако је Немачка спремила своју културну екипу за препорођај Европе и методу за рад.

У окупираној Србији одиграо се исти процес, само с том разликом што су сви напредни књижевници напустили окупирану територију и кренули у борбу за слободу. Немци су опробаним методама одмах извршили ревизију српске књижевности, и забранили су сва књиге чији су аутори били напредни писци и Јевреји. Тада се појавила унапред спремљена литература расизма и нацизма, књижара „Југоисток" покренула је две едиције „Светски роман" и „Бисере", где су била објављена углавном дела нацистичких писаца, сентиментална и бљутава, тако да је права оаза била књига из неке друге књижевности којом се скривала намера окупатора и хтела да прикаже ширина и добронамерност. Као велики писац приказан је Вегерле, чији је роман „Хлеб" отпочео серију „Светског романа", а Вегерле је само бледа копија већ сенилног Хамсуна. После тога дошле су серије књига, али никада није изишло ниједно озбиљно дело.

Књижевност је повукла за собом и море пропагандистичке литературе, која је углавном спремљена у Немачкој и коју нико није хтео да чита. Видећи то, да би извукли паре, Немци су везали продају књижевних дела за извесан број пропагандистичких неубедљивих и нечитаних брошура.

Прешло се потом на оживљавање домаће књижевности. Покренута је „Српска књига" са врло опширним програмом, који је до краја остао само програм, јер ова едиција није имала користила Немцима.

Много су радили да окупљањем књижевника остваре прикривену пропаганду за нацизам. Почео је да излази лист „Српски народ", али одзив књижевника био је слаб, јер ниједан писац који је нешто значио раније није сарађивао у њему.

Српска књижевна задруга, нешто доцније, издала је два кола За сва књиге карактеристична је Сремчева приповетка „Лимунација у селу" и предговор који је написао Владимир Вујић. Он је пронашао да је „Лимунација" нарочито добро Сремчево дело, и да у Задрузи није штампано само због става, па је навео да га они објављују желећи да рехабилитују Сремца. Међутим, „Лимунација" је најслабија већа Сремчева приповетка и Задруга из чисто књижевних разлога ту књигу није објавила раније. Друга карактеристична књига је Нова антологија лирике која је показала да састављач нема ни укуса ни праве културе. Књига српских приповедака скрпила је низ приповедака, и ту нису били ни најбољи приповедачи ни најбоље приповетке.

Две књиге о уметности штампане раскошно, с много репродукција, имале су да покажу како Немци потпомажу домаћу културу.

То су књиге изишле у ропству, и општа им је карактеристика површност, јер су празне, а требало је да донесу „нов дух", да замене све оно што је створено раније. С друге стране све те књиге, свеједно да ли су директно служиле непријатељу или доносиле „неутралну" садржину, носе жиг ропства.

НАФТА — СВЕТСКА СИЛА

Близу педесет милиона моторних возила, бродова и авиона покреће данас нафта по свету

Ове јесени нашом земљом и пространим степама Панонije пролазе, у неодољивом налету ка западу и северозападу, небројене колоне руских тенкова, камиона, трактора. Стотине и хиљаде машина тутњи на путу ка победи, на путу ка општој слободи. И док ратници иду напред, далеко на југоистоку и истоку, у недогледним пространствима Русије, дижу се безбројни торњеви над петролејским пољима Бакуа, Мајкопа, Краснодара, Урала-Ембе, код Ставропоља, у Туркестану и Сибиру. Млазеви мутне течности избијају као водоскоци над црним умашћеним тлом. Машине за бушење дрхте, џиновске пумпе потмуло тутње. Стотинама и хиљадама километара протежу се нафтоводи а осветљени прозори рафинерија и лабораторија назиру се из даљине кроз измаглицу јесењег сумрака. Данас тенкови — сутра трактори. Трактори који ће заорати дубоке бразде на плодним пољима ове бескрајне земље.

Нафта као светска сила

Историја нафте узбудљива је као и историја народа који су се борили за њу. За нафту се знало већ хиљадама година, али је њено активно ступање на светску позорницу током прошлога века било драматичније него што би се то уопште могло претпоставити. У почетку прошлог светског рата, 1941 године, њен прави значај није још био сасвим уочен; 1918 године она се већ појављује као један од најбитнијих економско-политичких фактора, чији је утицај на ток светске политике био, може се рећи, огроман, ма да се вршио скривено, у сенци и иза кулиса. Изненадно интересовање за дотле скоро непознате, голе, ненасељене или скоро сасвим пустињске крајеве, за мочварне, маларичне крајеве, па чак и за поларне области, већином је изазивала нафта. Многи крупни догађаји, чију ће прљавштину жигосати историја будућности, били су проузроковани и даље вођени жељу за нафтом, похлепом за том мутном течношћу која покреће машине, бродове, авионе, и без које се данашња наша цивилизација не може ни замислити.

Већ у најстаријој прошлости, у време када се није слутило шта ова тајанствена течност уопште ретставља, нафта је употребљена као ново, изванредно ефикасно и неочекивано оружје. У 108 глави друге књиге Природне историје, Плинијe описује како су, 68 године пре почетка наше ере, римска флота и римска војска, под командом Лукула, биле побеђене нафтом пред сиријским градом Самосатом, у чијој се близини налазило једно асфалтно језеро. Становници Самосате просули су велику количину нафте у море и она се разлила по луци и њеним прилазима. Када су римски бродови упловили, нафта је упаљена. Пламено море било је страшно изненађење и за искусног Лукула, а велики ров пред градом, напуњен нафтом која је доцније упаљена, претстављао је непролазни пламени зид пред којим су се Римљани повукли. Тако је и у првој битци нафта однела победу.

Нафта — како су ову течност називали народи Ориента, где је она по први пут и откривена — на арапском значи „течност која избија из земље." Римљани су је означавали као „petra olium" — уље које избија из камена; одатле и долази назив „петролеј". Херодот из Халикарнаса спомиње на више места петролеј, па чак и описује како су добијали у околини града Сузе, у Персији, Диоскорид спомиње нафту 75 године пре Хр. као изванредан лек против многих болести. Плинијe каже да је нафта у Вавилону употребљавана за прављење путева (први асфалтни путеви!), и да је у једној планини код Фазелиса, у Малој Азији, запаљена нафта непрекидно избијала као пламени млаз. Године 221 пре Хр., у току дубоких бушења којима је тражена камена со, у Кини се наишло на нафту; она је већ у то време употребљавана за осветљавање и као медицинско средство.

Шта су ранији научници писали о нафти

У многим крајевима света, нафта је од вајкада избијала сама на површину, изливала се у удубљења, градила језера разних димензија, прожимала земљиште и претварала га у неплодно пусто тле. То је била проклета прљава течност блатњавих, слаих и оголићених крајева у којима се није могло живети. Она је често истерала староседиоце са њихових поља, низашта се корисно није могла употребити, проузроковала је каткад страшне пожаре а њен задах ширио се километрима далеко.

И у Новом свету појаве нафте нису остале дуго незапажене. Већ 1629 године о њима се увелико говори у Европи; године 1640 дон Алворо Алонзо Барба у својој књизи Arte de los Metalles описује велике појаве нафте у Перуу и спомиње њен способност да се неки пут експлозивно упали. За област Бакуа, једну од најбогатијих петролејских територија уопште на свету, научна експедиција Руске царске академије наука тврдила је 1808 године, после детаљних теренских и лабораторијских испитивања, да нема никакав значај и да је петролеј течни минерал без икакве практичне вредности, уколико не би био употребљен за подмазивање урођеничких кола која страховито шкрипе! Тек 1814 године хемичар В. Клинтон објављује један чланак у коме тврди да се дестилацијом нафте може добити нека течност врло повољна за осветљење. Ова вест примљена је као апсурдна и Клинтон је био жестоко исмеван. Прави економски значај нафте схватио је тек Француз Селиг; он је, у времену од 1834 до 1848 године, упорно доказивао на основу многобројних анализа, да се разни продукти добијени из нафте могу искористити као одлично мазиво, за осветљење, као фармацеутска средства итд.

Ово откриће — свакако једно од најзначајнијих и најинтересантнијих у 19 веку — имало је у то време само теоријски значај, јер тада у Европи уопште није било нафте. Много веће интересовање изазвало је оно у Сев. Америци, где су на многим местима биле познате појаве нафте. Године 1854 резултати Селигових испитивања практично су испробани и основана је прва петролејска компанија — Rosk Oil Co, а већ 1857 године отпочело се са дубинским бушењима у нафтонској области Алигена; 1859 године прва сонда дала је позитивне резултате и Северну Америку захватила је прва петролејска грозница.

Постепено, нафта је откривена скоро у свима крајевима света. Она се непрекидно вади и троши; она тера милионе експлозивних мотора; она даје снагу хиљадама авиона који лете или стартују овога часа; она покреће безбројне бродове, тенкове, камионе. Колико је огроман њен значај, најбоље се види из овог податка: према статистици регистрованих моторних возила у 1940 години, у свету је било 44,542.100 аутомобила, теретних аутомобила и аутобуса. Додајмо томе бродове, авионе, моторцикле, тракторе, велике дизелмоторе у фабрикама, радионицама, електричним централама. Тако се цифра мотора пење на преко 100 милиона а потрошња нафте постаје нам скоро несхватљива.

Многа, некада веома богата нафтоносна поља, исцрпљена су или су постала сиромашна. У многим крајевима откривени су нови петролејски терени.

То је све, разуме се, изазвало и дубоке промене у општем односу историјских снага у свету.

Петролејски извори

ПРИЧА „20 ОКТОБАР"

Тешко је онима који се буде

(Превела с руског Клаудија Жухина)

Он је отворио очи, слатко зевнуо.

— Колико је сати, Мина?

Фрау Мина је узвикнула:

— Најзад си се пробудио, Хајнриче!

— Јесте. Изгледа ја сам врло дуго спавао. Скоро читавих 24 сата.

— Чак и више.

Она није слагала. Стварно је више. Хајнрих је заспао 23 јуна 1941 године. Он је спавао више од три године!

— Дакле, — продужавао је Хајнрих, — од јуче ми ратујемо са Русијом. Имаш ли данашње новине?

— Доцније... доцније Хајнриче... Ти си још врло слаб да би читао данашње новине

— Е, онда причај. Шта се десило на фронту док сам ја спавао? Ми смо већ у балтичким земљама?

— Јесте, Хајнриче. Ми смо још у балтичким земљама.

— Имаш право, Мина. Мислим да би се могло кретати брже.

— Умири се, Хајнриче. Биће брже. Немци су се научили. Судећи према свему нећемо ми да се дуго задржавамо тамо, у тим балтичким земљама.

— А да ли смо већ прошли границу Белорусије?

— Још како! Чак нисмо успели ни да дођемо к себи. Испало је врло еластично и планско.

— Знао сам ја то. Фирер има главу!

— Не мари ништа. Проћи ће то.

— Шта си казала?

— Не, ништа нисам казала.

— Е, а како се понашају Руси?

— Ужасно! Они прелазе сваке границе!

— Где су они сада?

— Шта? Границе?

— Не, Руси.

— Свугде тамо где су Немци.

— Не разумем.

— Непријатељу нигде не иде за руком да се одвоји од наших трупа и ако оне понекада врше муњевите покрете повлачења, хитно узмичући у циљу успешног скраћења...

— Опет ништа не разумем.

— Кад се дефинитивно пробудиш, онда ћеш схватити.

— Како су наши савезници?

— Па онако. Хвала.

— Да ли је Мусолини са нама?

— Па он је са нама.

— Да ли Антонеску стоји иза нас?

— Иза нас. Лежи.

— Да ли се туку Румуни?

— Почели су да се туку.

— А Бугари?

— Већ се туку.

— А Мађари?

— Ови се још не туку. Њих туку.

— А како су Финци?

Мина није успела да одговори. „Ало! Пажња! Говори Берлин!" Она је скочила да искључи радио апарат, али је муж ухвати за руку.

„Ало, говори Берлин. Под притиском надмоћних снага непријатеља Немци су одржали нову победу над Русима, напустивши Прагу и на тај начин успешно су скратили комуникације које везу нашу армију са Немачком....."

— Шта је то? — промукло узвикну Хајнрих. — Шта је то? Ко, дакле, наступа?

— Руси наступају, Хајнриче. Руси! Ти си спавао више од три године.

Хајнрих се ухватио за главу.

— Ја хоћу опет да заспим! Што пре да заспим! Да заспим!

— Нећеш то успети, Хајнриче. Зар се може заспати када је око тебе таква граја?...

Г. Рикљин

СЛОБОДНИ СМЕХ

Дојис из иностранства

„Наше време стиже...“

Негде у Дојчланду, децембра 1944 г.

Их хир!... Их фергесен сербишер језик, знате. Драј и више јаре радио са мојима дојчен херен, па заборавио.

Мајне фрау, када ми у Земљину на куферима гесесен и чекали цуг, казала:

— Варум геарјбертет са Швабама и зашто с њима ствас гегесен, па сада морамо хинаус из наш шенес хаус?

Унд их заг:

— Варум? Дарум! Ја хтео да будем литерариш унд политиш генијал, а хер Јонић потписао ферордиуг да ја постанем гросер сербишер шрифштелер.

Али мајне фрау казала мени:

— А сада ти гросер магарац! Мене жуље ови кофери...

И ми сви век! Их, Јонић, Перић, шенер Јохан фон театер, унзер белградер гаулајтер Драги, генерал-оберст Недић унд андере. До цуга био беглајтунг, све гренадирен, све машингеверен, па у купе. Директ нах Вин.

Мь геглаубен да идемо у хотел „Бристол“, абер за нас је један лагер гегриндет. Сада на тврдо шлафен и есен аус казан. Мајне фрау не воли дизес лебен. Али треба вајтер да путујемо нах Берлин. Не знам варум, само кажем мојој жени:

— Биће фил бесер, јер моја песма, коју але шулен певали, лепо каже: „Наше време комт шон!?.

Грус унд кус.

Велмар Јанковић

ОДБРАНБЕНИ УСПЕХ

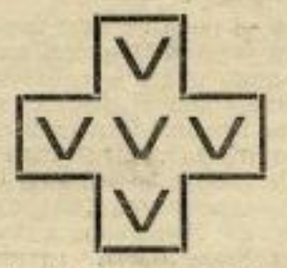

— Пошто савезници нису у стању да пронађу ниједно тајно оружје, приморани су да нас туку јавно!...

Разминировани

— Имаће муку Берлинци с овом ћирилицом

IN MEMORIAM AD VICTORIAM

Беше једном Викторија,
Жељна многих просторија.
Заплака се историја,
Због њезиних лудорија...

А сад оста меморија
Да је луда Викторија
Била — гола теорија!

Њени снови сви се руше,
Бежи јадна ко без душе,
Трагови се за њом пуше
Од — КАЋУШЕ!

Рођендан

— Честитам ти, пријатељу, рођендан, само се плашим да и теби није последњи...

Шале које су се шапутале под окупацијом

Немачко ново оружје

— Знаш шта је ново?

— !

— Немци измислили ново оружје: тенк са посадом од 96 људи. Шест управљају и пуцају, а 90 га гурају.

Гебелс у паклу

Умро др Гебелс и отишао пред светог Петра.

— Куда би ти хтео, хроми човече, у рај или у пакао?

— Ја не знам где је боље, свети Петре. Треба да видим и рај и пакао.

Свети Петар га је повео најпре у рај. Тамо је било лепо. Огромна зелена шума, дрвеће пуно свакојаких плодова, птице певају. Затим га је одвео у пакао. Др. Гебелс био је изненађен. У паклу ђаволи су се веселили, гостили се, пили. Полунаге девојке су играле. Другим речима кариjете.

— Но? пита га свети Петар. У рај или пакао?

— Па, ја бих, оче у пакао...

И оде др. Гебелс у пакао. Врата се затворише и није се више могло натраг. Међутим, нигде од веселља, ни трага од јестива и пића, нигде веселих девојака.

Појавише се ђаволи са ланцима којима су везивали људе, са вилама, којима су их пробадали, неки су вриштали из казана вреле воде. Као у паклу.

У зло доба отворише се врата и појави се свети Петар.

— Но, младићу, како је?

— Превара, рече др. Гебелс. Кад сам први пут ушао у пакао, било је све весело.

— Е, знам, али то је била пропаганда!

Берлин=Москва и натрај

1

Година четр'ест прва:
Жељни пљачке, жељни славе,
фашисти нам земљу плаве,
к Москви јуре снагом свом.
Урла Шваба на сав глас:
— Доживеће Руси слом!

2

Четрдесет и четврта:
У јазбини својој, сâм
звер немачка казну чека, —
са истока, издалека
одмазда ће стићи прека
фашистички шљам.

3

Бес немоћни Швабу гуши,
а топови наши зборе:
— Гледај како Москва руши
разбојничко гнездо твоје,
подли злотворе.

4

Историја праведно одмера:
Совјетски је ослобођен дом.
Немачкога смождићемо звера
у брлогу његовом.

С. Маршак
(„Правда“, Москва)

КОМПЛИКАЦИЈЕ

— Колико ја могу да видим Немци надиру и ка западу и ка истоку!
— Шта кажеш!!!
— Јесте, само што ови са истока надиру ка западу, а ови са запада ка истоку.

ГЕЏА: Е, мој Милане, толико си се мајци Србији заклињао на верност а сад оде са оном Викторијом!

Уредништво: Краља Милутина број 8; телефон 27383. — Лист излази сваке суботе.